

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

Læseplan for faget dansk

Indhold

Indledning	3
1. trinforløb for 1. - 2. klassetrin	4
Læsning	4
Fremstilling	6
Fortolkning	7
Kommunikation	8
2. trinforløb for 3. - 4. klassetrin	9
Læsning	9
Fremstilling	11
Fortolkning	12
Kommunikation	13
3. trinforløb for 5. - 6. klassetrin	14
Læsning	14
Fremstilling	16
Fortolkning	17
Kommunikation	18
4. trinforløb for 7. - 9. klassetrin	19
Læsning	19
Fremstilling	21
Fortolkning	22
Kommunikation	23
It og medier	24
Innovation og entreprenørskab	25
Opmærksomhedspunkter	25

Indledning

Faget dansk er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 1. til 9. klasse. Undervisningen er opdelt i fire trinforløb: 1. - 2. klasse, 3. - 4. klasse, 5. - 6. klasse og 7. - 9. klasse.

Fælles Mål i dansk omfatter fire kompetenceområder: Læsning, fremstilling, fortolkning og kommunikation.

Disse fire kompetenceområder er alle i et vist omfang relateret til kommunikation mellem mennesker, hvor der er fokus på kommunikation som interaktion og på sproget som redskab.

De tre kompetenceområder læsning, fremstilling og fortolkning udgør særlige fokusområder i danskfaget, hvor der arbejdes med længerevarende processer. Disse tre områder fremhæver hver sit centrale aspekt af kommunikation: I læsning er der fokus på forståelse af tekst. I fremstilling er der fokus på produktion af tekst. I fortolkning er der fokus på danskesmæssige spørgsmål gennem arbejde med litteratur og andre teksttyper.

I målbeskrivelserne er kompetenceområderne opdelt i en række processer, som færdigheds- og vidensmålene er beskrevet under. I undervisningen vil man indimellem gennemløbe alle processerne, og andre gange vil man fokusere på en enkelt proces eller bevæge sig imellem to eller tre.

Læsning, skrivning og mundtlighed er parallelle processer, der udvikles i en sammenhængende progression. Arbejdet med kompetenceområderne læsning og fremstilling i dansk skal understøtte arbejdet med faglig læsning og fremstilling i de øvrige fag.

I dansk arbejdes med begrebet tekst. Tekst omfatter i denne sammenhæng både mono- og multimodale tekster, der er produceret både i skrift, tale, billede og lyd, fx film, hjemmesider, artikler, taler, fotos osv.

Der arbejdes med gensidigt supplerende måder at undersøge, forstå og anvende sproget på ved at læse, skrive, tale, lytte, producere multimodale tekster, undersøge og fortolke litteratur og andre æstetiske tekster samt ved at kommunikere med krop, stemme og sprog.

I undervisningen i dansk skal eleverne gennem deres skoleforløb stifte bekendtskab med den danske litteraturs kanon, som består af en genre og 14 forfatterskaber.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning, hvor faglige aktiviteter og stof kombineres.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

1. trinforløb for 1.- 2. klassetrin

I første forløb bygges der videre på arbejdet med udvikling af elevernes tale- og skriftsprog og forståelse af talt og skrevet sprog, som blev påbegyndt i børnehaveklassen.

Den enkelte elev og eleverne i fællesskab arbejder med sproget i mange forskellige situationer ved at tale, lytte, skrive og læse samt udforske sproget og udvikle ordforrådet, både gennem direkte undervisning og gennem leg og eksperimenter.

Hovedvægten lægges på arbejdet med de elementære læse-, skrive- og stavfærdigheder, og

eleverne skal derfor i den daglige undervisning indgå i skriftsproglige sammenhænge, hvor de lærer at læse og skrive. Direkte undervisning i bogstavernes lyde og deres forbindelser til ord skal være et centralt element i arbejdet. Eleverne skal i arbejdet med at udvikle deres læsning og skrivning stifte bekendtskab med mange forskellige typer af tekster.

Teksterne kan tage udgangspunkt i såvel velkendte emner fra elevernes hverdag og erfaringsverden, som nye og hidtil ukendte emner. Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne har mulighed for at udforske sprog og

tekster med henblik på at udvikle egne kompetencer på området, og de skal lære hensigtsmæssige elementære strategier, således at de bliver i stand til at læse teksterne selvstændigt og med brug af disse strategier. Læsning og skrivning er parallelle processer. Eleverne udvikler deres skrivefærdigheder ved også at læse og deres læsefærdigheder ved også at skrive.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på valg af tekster til elevernes læsning og på enkel søgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på, hvordan eleverne kan forberedes på afkodningen af tekstens ord og på tekstens emne.

Afkodning fokuserer på elevernes sikkerhed i at genkende og afkode ord.

Sprogforståelse fokuserer på elevernes forståelse af ord og udtryk i både tekst og tale.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes forståelse af tekster til klassetrinnet.

Sammenhæng fokuserer på elevernes bevidsthed om forholdet mellem egne erfaringer og tekstens indhold.

Finde tekst

Eleverne skal lære at finde passende tekster på baggrund af undervisningens indhold, elevernes læsefærdigheder og læseinteresser. Eleverne skal også lære at navigere hensigtsmæssigt på alderstilpassede hjemmesider,

så de bliver i stand til målrettet at søge relevante informationer, fortællinger o.a.

Undervisningen skal tilrettelægges, så det i starten ofte er læreren, der vælger passende tekster til elevernes læsning.

Forberedelse

Eleverne skal lære at spore sig ind på et emne og gøre sig forestillinger om, hvad en tekst handler om ud fra samtaler om billeder, overskrifter, forside, elevernes egen viden og erfaringer med emnet. Eleverne skal lære at

forberede læsningen ved at bruge enkle før læsestrategier og udtrykke sig om deres forventninger til teksten.

Undervisningen skal fokusere på forståelse af indholdet og forberedelse af afkodningen og forståelsen af ordene. Undervisningen skal fokusere på enkle før læsestrategier, som fx at se på forsiden og bogens billeder og opstille spørgsmål til, hvad teksten skal bidrage med i relation til elevens formål med at skulle læse teksten. Afkodningen kan bl.a. forberedes ved fremhævelse af nye bogstavlyde i en række ord, som følger samme mønster som ord i teksten. Tilsvarende kan ord, som eleverne vanskeligt kan læse på egen hånd, fremhæves og gennemgås.

Afkodning

Eleverne skal både lære bogstavernes standardudtaler med henblik på at kunne tilegne sig ord som helheder og undtagelserne fra bogstavernes standardudtaler uden at blive ortografisk helt usikre. Efterhånden skal eleverne derfor også lære bogstavernes mest almindelige kontekstbetingede udtaler.

Undervisningen skal derfor have direkte fokus på at lære eleverne sammenhænge mellem bogstav og lyd i ord læsningen. Et godt pejlemærke er, at eleverne efterhånden kan højt læse lette

tekster med over 90 %'s rigtighed. Ved slutningen af forløbet skal de kunne stille læse lette tekster med 100 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med over 60 ord pr. minut.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan læse lydrette (fx to, bus og sofa) og almindelige ikke-lydrette ord på én og to stavelser (fx pige og komme).

Sprogforståelse

Eleverne skal lære at indgå i aktiviteter, hvor de helt specifikt undersøger ords betydning i den måde, teksten beskriver personer, steder eller fænomener på. Eleverne skal derfor arbejde med begreber som synonymer, antonymer, positiv og negativ ladning af ord og associationer til ord (medbetydning).

Undervisningen skal have fokus på elevernes forståelse af ord og udtryk. Det gælder både de ord og udtryk, de møder i teksterne og de ord og udtryk, som indgår i opgaveformuleringer og instruktioner, som fx øverst på siden, på linjen, en sætning, menuen. Det vil ofte være læreren, der opfordrer eleverne til at overveje, om de forstår de ord, de hører eller læser, men efterhånden skal eleverne selv kunne stoppe op og tænke over ords betydning eller spørge til dem.

Tekstforståelse

Eleverne skal lære at bruge deres baggrundsviden for at supplere eller udbygge tekstens informationer til at skabe sammenhængende forståelse. Eleverne skal lære både fortællende og informerende teksters struktur. Eleverne skal lære at navigere i multimodale tekster.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i et alsidigt udvalg af tekster, som passer til undervisningens indhold, elevernes baggrundsviden og deres afkodningsfærdigheder. Tekstforståelsen kan støttes af enkle skabeloner og grafiske modeller af teksters opbygning. Elevernes baggrundsviden aktiveres fx ved, at tekstens ordlyd sammenlignes med elevernes forståelse.

Sammenhæng

Eleverne skal lære at sammenholde teksters emne og udsagn med deres egen viden, holdninger og erfaringer og reflektere over dette.

Undervisningen skal fokusere på elevernes udbytte af teksten, deres oplevelse og opfattelse af teksten.

I undervisningen skal der arbejdes med formulering og mulige besvarelser af refleksions-spørgsmål, således at eleverne kan argumentere for, hvorfor de undrer sig over teksten, eller hvorfor de godt kan lide den.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Håndskrift og layout fokuserer på at skrive i hånden og på tastatur.

Forberedelse fokuserer på at få idéer til indhold og form i teksten.

Fremstilling fokuserer på at producere tekster.

Respons fokuserer på at give konstruktiv respons på hinandens produkter.

Korrektur fokuserer på at gøre teksterne klar til modtagerne.

Præsentation og evaluering fokuserer på at fremlægge en tekst for andre og vurdere proces og produkt.

Håndskrift og layout

Eleverne skal lære at skrive ubesværet og letlæseligt såvel i hånden som på tastatur.

Undervisningen i håndskrivning skal fokusere på, at eleverne opøver sikkerhed i udformning af bogstaver og ord, dels for at eleverne ikke trættes under skrivningen, dels for at andre skal kunne læse det skrevne.

Undervisningen i skrivning på tastatur skal fokusere på anvendelse af enkle funktioner i tekstbehandling, således at eleverne kan redigere egne tekster. Herunder også anvende fx billeder eller lyd i teksten.

Forberedelse

Eleverne skal lære at bruge enkle skabeloner som fx mindmap til at få struktur på tanker og idéer. Eleverne skal kunne gøre sig forestillinger om både indhold og form i den tekst, de skal til at gå i gang med. De skal tage hensyn til modtageren under arbejdet, så tekstens budskab præsenteres bedst muligt.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes undren, nysgerrighed, idéer og tanker enten i relation til deres egne og fælles oplevelser eller i relation til nyt fagligt indhold. Eleverne skal forberede sig på fremstillingen ved at samtale om både indhold og form i produktet.

Fremstilling

Eleverne skal lære at udarbejde både fortællende tekster og fagtekster. De skal kunne udtrykke sig via skreven tekst, billeder og/eller lyd.

Undervisningen skal fokusere på, at eleverne i starten skal kunne udforme mindre tekster, men efterhånden skal de kunne udtrykke sig i længere og mere sammenhængende tekster. Teksterne kan både tage udgangspunkt i elevernes fantasi, oplevelser og erfaringer og i nyt fagligt indhold.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan formulere sammenhængende sætninger.

Respons

Eleverne skal lære, at såvel form som indhold i alle tekster kan gøres bedre. De skal lære hensigtsmæssige former at give respons til andre på, og de skal lære at handle i forhold til denne.

Undervisningen skal fokusere på at udvikle hensigtsmæssig sprogbrug og bruge skabeloner, som fx en berettermodel, som grundlag for at kunne give og modtage konstruktiv respons på de producerede tekster.

Korrektur

Eleverne skal lære at korrigere egen tekst, inden andre skal præsenteres for teksten. De skal lære at læse eller se egne tekster med

modtagerens øjne med henblik på at sikre, at indhold og budskab fremstår klart.

Eleverne skal kunne bruge opslagsværker som fx ordbank, vægordbøger og skrivestøtteværktøjer.

Undervisningen skal have fokus på identifikation af hyppigt forekommende fejltyper. Det kan fx være ofte forekommende stavfejl eller uhensigtsmæssige formuleringer. Det kan også være ulogisk klipning af film eller uhensigtsmæssig lydkulisse til præsentation. I undervisningen inddrages opslagsværker med henblik på, at eleverne bliver stadigt mere selvhjulpne.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan stave til lydrette og almindelige ikke-lydrette ord.

Præsentation og evaluering

Eleverne skal lære at præsentere deres produkter på forskellige måder – alene eller sammen med andre. De skal kunne samtale om hinandens præsentationer og gennemgå og forholde sig til den proces, de har været igennem for at fremstille et produkt.

Undervisningen skal fokusere på og tage udgangspunkt i forskellige præsentationsformer som fx oplæsning af egen tekst, mundtlig fortælling, fremvisning af plancher og digitale præsentationer.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning består af fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på poetisk sprogbrug og fortællende strukturer.

Undersøgelse fokuserer på virkemidler i tekster.

Fortolkning fokuserer på at kunne bestemme og fortolke hovedindholdet.

Vurdering fokuserer på tekstens tema.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i forhold til eget og andres liv.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal lære om poetisk sprogbrug og billedsprog, og de skal lære, at tekster har struktur.

Undervisningen skal fokusere på arbejdet med poetisk sprog gennem rim og remser, sange, fortællinger, eventyr, billedbøger m.v. I undervisningen skal eleverne møde en mangfoldighed af forskellige teksttyper, så deres nysgerrighed over for sprog, billeder og lyde vækkes.

Undersøgelse

Eleverne skal lære at rette opmærksomhed mod de centrale træk ved tekster som fx sproglige, lydlige eller billedlige virkemidler og tekstens tema, genre, forløb og personskildring.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes umiddelbare opdagelser og oplevelser af teksten, som genlæses med henblik på at identificere centrale elementer.

Fortolkning

Eleverne skal lære, hvad teksten drejer sig om, fx ved at bestemme tekstens tema og udsagn, og de skal lære at finde træk i teksten, som kan begrunde dette.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at deltage i samtaler om de træk, de har fundet i undersøgelsen af teksten.

Vurdering

Eleverne skal lære at give udtryk for og begrunde egen oplevelse af at læse/se en tekst.

Undervisningen skal fokusere på, at eleverne finder begrundelser i teksterne for deres udsagn og oplevelser og identificerer typiske temaer som følelser, køn og venskab.

Perspektivering

Eleverne skal lære, at tekster kan give indblik i egne og andres situationer, følelser og tanker.

Undervisningen skal fokusere på metoder til at sammenholde informationer og oplevelser.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på turtagning og enkle samtaleformer.

Krop og drama fokuserer på, hvordan man bruger kropssprog.

It og kommunikation fokuserer på, hvordan man kommunikerer digitalt.

Sprog og kultur fokuserer på dansk sprog, norsk og svensk.

Sproglig bevidsthed fokuserer på brug af sproget.

Dialog

Eleverne skal lære at tage ordet og give plads til andre.

Undervisningen skal fokusere på udvikling af samtaleformer, der passer til situationen.

Krop og drama

Eleverne skal lære, at kroppen kan udtrykke stemning, mening og forståelse.

Undervisningen skal styrke elevernes bevidsthed om eget og andres kropssprog, fx ved at eksperimentere med enkle dramatiske udtryk; at hæve og sænke stemmen, at se glad og vred ud og ved at deltage i rollelege og rollespil.

It og kommunikation

Eleverne skal lære at kommunikere digitalt og være bevidste om både afsender- og modtagsituationen.

Undervisningen skal give eleverne erfaringer med at bruge forskellige digitale kommunikationsformer – både som afsendere og modtagere. De skal fx vide, at det kan være svært at afgøre, om noget skal opfattes for sjov eller for alvor, når man ikke kan se den andens udtryk.

Sprog og kultur

Eleverne skal lære, at dansk kan tales og udtales på forskellige måder. Eleverne skal lære om ligheder og forskelle mellem dansk, norsk og svensk.

Undervisningen skal give eleverne oplevelser med og indsigt i, hvordan dansk kan tales på mange måder, fx at ord siges forskelligt i dialekter. Undervisningen skal endvidere give eleverne mulighed for at sammenligne danske ord og udtryk med norsk og svensk.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal lære at undersøge, iagttage og afprøve sprogbrug og blive opmærksomme på, hvordan sprog virker i forskellige situationer.

Undervisningen skal fokusere på at skærpe elevernes opmærksomhed på, at situationen er med til at bestemme valg af ord, tiltaleformer og stil.

2. trinforløb for 3.- 4. klassetrin

Hvor fokus i det første trinforløb primært var rettet mod at lære eleverne at læse og skrive, er fokus i andet trinforløb rettet mod, at eleverne skal læse og skrive for at lære. Her begynder eleverne i stadig større grad at handle fagligt ved at arbejde undersøgende med sprog og tekster, og teksterne bliver i højere grad multimodale.

Eleverne skal efterhånden kunne læse lette tekster flydende med

umiddelbar genkendelse af mange ord, og de skal få mere og mere fokus på at læse for at få gode oplevelser og for at få faglig viden. Læsning bliver efterhånden også den væsentligste kilde til forståelse af nye ord, begreber og virkemidler i tekster. Eleverne skal skrive tekster på baggrund af indholdet i læste, set og hørt tekster, som kan inspirere og kvalificere deres egne fremstillinger.

Eleverne skal lære at fortolke litteratur og formidle og kommunikere viden og budskaber i både formelle og uformelle situationer. Eleverne skal opnå praktisk færdighed med sprog og tekster gennem undervisning, oplevelse, udforskning og erfaring, og de skal i stadig højere grad kunne give udtryk for egne tanker, følelser, oplevelser og viden.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på at formulere søgeord og søgespørgsmål.

Forberedelse fokuserer på elevernes overblik over egen viden og formulering af læseformål.

Afkodning fokuserer på læsning af sammensatte og bøjede ord og på den flydende læsning.

Sprogforståelse fokuserer på brug af ordbøger og opslagsværker og bevidsthed om over- og underbegreber.

Tekstforståelse fokuserer på udvikling af hensigtsmæssige læseforståelsesstrategier og af opmærksomhed på de elementer, som skaber sammenhæng i teksten.

Sammenhæng fokuserer på teksternes budskab og på elevernes gengivelse af deres forestilling om teksten.

Finde tekst

Eleverne skal lære at bruge søgeord og søgespørgsmål og herigennem finde frem til de bøger og hjemmesider, hvor de kan finde deres stof, og de skal lære at lægge mærke til, hvilken kilde en given tekst stammer fra.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i, at eleverne stadig skal have vejledning i at finde tekster, som passer både til undervisningens formål, læseformålet, deres læsekompetencer og interesser,

men samtidig skal den lægge op til, at eleverne skal blive stadig mere selvhjulpne. Undervisningen skal også udvikle elevernes opmærksomhed på kritisk vurdering af kilder.

Forberedelse

Eleverne skal lære at anvende skabeloner for at ordne deres viden. De skal kunne skelne mellem forskellige formål med at læse, og de skal lære at opsøge forhåndsviden om et emne og betydningen af nøgleord.

Undervisningen skal tydeliggøre, at før man går i gang med at læse, skal det overvejes, hvilket formål der er med at læse den konkrete tekst, og eleverne skal lære at opsøge forhåndsviden om et emne og betydningen af nøgleord. Eleverne skal arbejde med skabeloner og andre måder, hvorpå de kan aktivere, strukturere og skabe overblik over deres baggrundsviden. De kan anvende redskaber som mindmaps eller lignende, der på en overskuelig måde hjælper dem med at ordne deres viden fx

i overordnede, sideordnede og underordnede delemner.

Afkodning

Eleverne skal lære at genkende hyppige stavelser og almindelige morfemer i ord; både rod-morfemer, aflednings- og bøjningsmorfemer.

Undervisningen skal understøtte elevernes læsning af morfologisk komplekse ord. Denne udvikling kan understøttes af direkte arbejde med ords betydningselementer (morfemer) til gavn for både læsning, stavning og skriftlig fremstilling. Elever, som i slutningen af 2. klasse viser sig at have store vanskeligheder med at afkode ord på trods af en god læseindsats, skal støttes, så vanskeligheder med afkodning ikke står i vejen for deres adgang til alderssvarende faglig viden og læseoplevelser i skønlitterære tekster.

Et godt pejlemærke er, at eleverne efterhånden kan stillelæse lette tekster for aldersgruppen med over 150 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med omkring 100 ord pr. minut.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan læse tekster om et velkendt fagligt emne med ca. 120 ord pr. minut.

Sprogforståelse

Eleverne skal lære at reflektere over ord og begrebers betydning, og de skal lære at finde oplysninger om, hvad nye ord betyder. Eleverne skal kunne skelne mellem under og overbegreber.

Undervisningen skal fokusere på at skærpe elevernes opmærksomhed på, om de kender eller ikke kender ords betydning og på brugen af enkle trykte og digitale opslagsværker. Undervisningen skal tydeliggøre for eleverne, at de kan anvende deres viden om fx overbegreber og underbegreber (som fx schæfer – hund – dyr) til at forstå og forklare, hvad nye fagord betyder, og hvordan fagord og begreber kan ordnes i kategorier.

Tekstforståelse

Eleverne skal lære at arbejde med forskellige læseforståelsesstrategier for bevidst og målrettet at overvåge og styre læsningen. De skal kunne finde og udnytte signaler i teksten, der angiver, hvordan indholdet hænger sammen på tværs af sætninger (tekstbånd).

Undervisningen skal fokusere på at skærpe elevernes opmærksomhed på egen læseforståelse, således at de i stigende grad bliver i stand til at forbinde tekstens informationer med deres egen viden (inferens).

I undervisningen kan eleverne fx genlæse et afsnit, finde og forstå vanskelige nøgleord og derved udvikle hensigtsmæssige arbejdsformer med henblik på at justere egne forestillingsbilleder eller revidere forhåndsviden.

Sammenhæng

Eleverne skal lære at vurdere, hvordan en given tekst søger at påvirke læseren.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for via tekst, tale eller visualisering at drøfte fortolkninger af tekstens indhold og det formål eller budskab, den har. Eleverne kan fx bruge visualiseringsredskaber som foto, tegning, tegneserie eller korte film til at give udtryk for fortolkninger.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Håndskrift og layout fokuserer på at skrive og layoute tekst såvel i hånden som på tastatur.

Forberedelse fokuserer på at få idéer og planlægge fremstillingen af en tekst.

Fremstilling fokuserer på at udarbejde tekster i forskellige genrer.

Respons fokuserer på at give respons og modtage respons på genre, struktur og formål.

Korrektur fokuserer på at kunne foretage korrektur på stavning og tegnsætning.

Præsentation og evaluering fokuserer på mundtlig fremlæggelse og vurdering af produkter.

Håndskrift og layout

Eleverne skal lære at skrive en letlæselig og sammenbundet håndskrift.

Eleverne skal lære ubesværet at skrive på tastatur og tilpasse layout til tekstens indhold og genre.

Undervisningen skal vejlede eleverne, så de kan udvikle en letlæselig håndskrift, herunder også vejlede i gode holdgreb på skriveredskaber samt valg af hensigtsmæssige skriveredskaber til en given opgave. Ved skrivning på tastatur skal eleverne vejledes i brug af tekstbehandlingsfunktioner og hensigtsmæssige valg af typografi og layout, så tekstens indhold og genre understøttes bedst muligt.

Forberedelse

Eleverne skal lære at udvikle idéer, planlægge og udarbejde udkast til fremstilling af en tekst med udgangspunkt i givne kvalitetskriterier til denne produktion.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at udvikle metoder til at indsamle viden, formulere udkast og efterspørge respons under hensyntagen til, hvordan produktet til sin tid skal præsenteres. Det er således nødvendigt at opstille relevante kvalitetskriterier, inden selve tekstproduktionen starter. Relevante kriterier kunne fx være tydelig opdeling i start, midte og slutning, eller det kunne være, at

der skal indgå mindst én faktaboks i teksten.

Fremstilling

Eleverne skal lære at skabe sammenhængende multimodale tekster.

Undervisningen skal have fokus på beskrivende fremstillingsformer, fx beskrivelser af et dyr, et landskab, et billede, en person, og berettende fremstillingsformer, fx beretning om begivenheder, egne oplevelser, fortidige hændelser. Undervisningen skal også give eleverne muligheder for at eksperimentere med sprog og kombinationen af forskellige modaliteter.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan formulere en sammenhængende tekst med en tydelig tekststruktur, fx en beretning eller en beskrivelse af et velkendt fænomen.

Respons

Eleverne skal lære at give konstruktiv respons på hinandens tekster især med fokus på at skabe sammenhæng mellem de enkelte dele i teksten.

Undervisningen tager udgangspunkt i sammenhængen mellem genre og struktur. Der skal således dels fokuseres på tekstens komposition, dels på hvordan der skabes sammenhæng mellem de enkelte dele i teksten. Opmærksomheden rettes fx på brug af forbinderord,

sætningskobling og overskrift. Responsen skal også gives i forhold til, om sprog og afsender-/modtagerforhold passer til hinanden.

Korrektur

Eleverne skal kunne opdele teksten i afsnit og anvende punktum, spørgsmålstegn og udråbstegn, og de skal kunne anvende det morfematiske princip, når de staver ord.

Undervisningen i retstavning skal tage udgangspunkt i det morfematiske princip (ordenes betydningsdele), således at eleverne kan bruge dette, når de skal skrive eller korrigere deres tekster. Elevernes opmærksomhed skal endvidere henledes på, hvordan opdeling i afsnit og tegnsætning kan understøtte tekstens budskab. I arbejdet med korrektur inddrages opslagsværker, skrive støtte- og opslagsteknologier med henblik på at gøre eleverne stadig mere selvhjulpne.

Præsentation og evaluering

Eleverne skal lære at fremlægge deres tekster for andre og lytte til andres fremlæggelser. De skal endvidere lære at evaluere såvel produkt som proces ud fra givne kriterier.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at eksperimentere med forskellige former for formidling og forskellige former for støtte til fremlæggelse, fx præsentationsprogrammer, talepapir, stikord på kort. Undervisningen skal

endvidere give eleverne erfaringer med at evaluere såvel produkt som proces på baggrund af opstillede kvalitetskriterier for tekstproduktionen.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på at leve sig ind i en tekst.

Undersøgelse fokuserer på at forstå brugen af virkemidler i tekster bl.a. til beskrivelse af personer.

Fortolkning fokuserer på at kunne argumentere for forståelse af teksten.

Vurdering fokuserer på at vurdere indhold og kvalitet i teksten.

Perspektivering fokuserer på at forstå teksten i forhold dens samtid og forfatter.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal lære at danne sig forestillinger om tekstens univers.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes umiddelbare oplevelse af hele eller dele af teksten. I tale, skrift eller billede skal de udtrykke, hvad den handler om, hvor og hvornår den foregår, og hvilke stemninger der er på færde. Dramatisering, oplæsning og tegning kan understøtte elevernes forståelse og oplevelse.

Undersøgelse

Eleverne skal lære at afdække virkemidler i en tekst bl.a. med henblik på at kunne vurdere, hvordan personer er skildret.

Undervisningen skal fokusere på sproglige virkemidler, farvevalg i billeder, rim og rytme, klip og perspektiv, med henblik på at elevernes bevidsthed om virkemidler skærpes. Herunder ikke mindst hvordan brugen af virkemidler påvirker modtagerens forståelse af tekstens personer, deres motiver, konflikter og handlinger.

Fortolkning

Eleverne skal lære at pege tilbage i teksten og dokumentere deres forståelse af teksten.

Undervisningen skal fokusere på, at elevernes oplevelser, iagttagelser og tolkning altid skal kunne begrundes og dokumenteres i selve teksten. Undervisningen skal give eleverne muligheder for at give udtryk for deres forståelse ved at skifte til anden udtryksform. Det kan fx være ved at omsætte en fortælling til en rap-tekst eller ved at gengive handlingen som tegne- eller videofilm.

Vurdering

Eleverne skal lære, at der ofte er mange mulige tolkninger til samme tekst. De skal lære at lytte til og prøve at forstå andres tolkninger.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i, at der sjældent er én rigtig tolkning til én tekst, og at alle tolkninger har rod i modtagerens værdisæt, erfaringer og viden. Derfor er det vigtigt, at der

i klassen skabes rum til at lytte til forskellige fortolkninger og drøfte, hvordan forskellige fortolkninger får fat i forskellige aspekter af teksten. Undervisningen skal endvidere give eleverne redskaber til på saglig og faglig vis at kunne diskutere teksters kvalitet.

Perspektivering

Eleverne skal lære at forstå tekster i lyset af den samtid, de er skrevet i og i forhold til den forfatter, som har formuleret teksten.

Undervisningen skal fokusere på, at tids- og forfattertypiske træk tydeliggøres for eleverne. Dette for at kunne tidsbestemme teksten, men også for at kunne forstå teksten med samtidens og ikke nutidens øjne. Tilsvarende skal de være opmærksomme på, at der er sammenhæng i en bestemt forfatters værker, og at de kan sammenligne forskellige forfattere for at opdage ligheder og forskelle.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på at kunne indgå i samtaler med flere personer.

Krop og drama fokuserer på at forstå og udtrykke sig via kropssprog.

It og kommunikation fokuserer på de etiske aspekter ved digital kommunikation.

Sprog og kultur fokuserer på forskelle og ligheder i sprog og kultur, både internt i Danmark og i sammenligning med Norge og Sverige.

Sproglig bevidsthed fokuserer på måder, man kan udtrykke sig på, herunder fagsprog.

Dialog

Eleverne skal lære at indgå i dialog med andre om faglige spørgsmål. De skal lære at forholde sig til et sagsområde, begrunde egne synspunkter og prøve at forstå andres.

Undervisningen skal præges af eksemplariske samtaleformer, hvor der lægges vægt på at overholde etiske regler, så alle kan og tør komme til orde.

Krop og drama

Eleverne skal lære, hvordan deres egen og andres stemmeføring og krop kommunikerer samtidig med det mundtlige udsagn.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at eksperimentere med kropssproget med henblik på både at opnå større bevidsthed om egen fremtrædelsesform og blive mere sikker i at aflæse andres signaler. Dramatisering af tekster kan understøtte dette samtidig med, at det understøtter elevernes tolkning af teksterne.

It og kommunikation

Eleverne skal lære en hensigtsmæssig digital adfærd.

Undervisningen skal tydeliggøre regler for hensigtsmæssig adfærd på nettet, på mobiltelefonen og andre digitale medier. Eleverne skal blive bevidste om, hvem de kommunikerer med, hvordan de fremstiller sig selv og om, at al færden bliver registreret.

Sprog og kultur

Eleverne skal lære at undersøge forskelle og ligheder i eget og andres sprog og sproglige baggrund, herunder også nabosprogene.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at lytte til forskellige dialekter, sociolekter og etnolekter. Elevernes indblik i disse styrkes via samtaler om forskelle og ligheder i eget og andres sprog. Eleverne skal endvidere møde det norske og svenske sprog, fx i film, på hjemmesider og i andre tekster.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal lære, hvordan tale, skrift, billede og lyd bidrager forskelligt til formidling af et budskab.

Undervisningen skal undersøge og afprøve forskellene på talesprog, skriftsprog, billeder og lyd. Der arbejdes særligt med sproget i fagtekster, hvor eleverne skal blive bevidste om den rolle, fagbegreber (fx isoterm, morfem, retvinklet), verbalsubstantiver (fx grænsedragning, hylen og tuden, regning) og informationsstruktur (fx brug af kapitler, afsnit, faktabokse) spiller.

3. trinforløb for 5. - 6. klassetrin

Fokus på faglige og formelle sammenhænge i andet forløb videreudvikles nu i tredje forløb til at blive mere systematisk og målrettet. Eleverne skal arbejde med en mere undersøgende tilgang til sprog og tekster. De skal lære at analysere og forstå stadig mere komplekse tekster, og de skal lære at planlægge og strukturere mere komplicerede arbejdsprocesser.

Der lægges vægt på elevernes fortsatte arbejde med udvikling af ordforråd og begreber. Læsning og skrivning udvikles i et fortsat

samspil, og eleverne skal vænnes til at iagttage tekststrukturer og genretræk og reproducere dem i egne tekster. Elevernes færdigheder i at læse og fremstille, herunder skrive, stave og formidle, skal udvikles og konsolideres i arbejdet med alle typer tekster.

Der stilles større krav til elevernes evne til at undersøge, systematisere, strukturere og vurdere indholdet i de tekster, de arbejder med. Eleverne skal kunne overvåge egen læseforståelse og revidere egen arbejdsproces, når

de læser og fremstiller tekster, og de skal kunne perspektivere tekster i forhold til andre tekster.

Eleverne skal udvikle et fagsprog, så de kan udtrykke sig om egen læreproces ved fx at sætte ord på brugen af læseforståelsesstrategier, skrivestrategier og analyseredskaber til fortolkning og kommunikation.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på billed-, diagram- og fuldtekstsøgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på overblikslæsning og læseformål.

Afkodning fokuserer på genkendelse af ords betydningsdele og stavemåder og på den flydende læsning.

Sprogforståelse fokuserer på elevernes strategier til at identificere vigtige ord i teksten og udlede ords betydning af konteksten.

Tekstforståelse fokuserer på forståelse og fortolkning af tekster ved brug af sammenfatning og grafiske modeller.

Sammenhæng fokuserer på elevernes vurdering af teksters perspektiv og anvendelighed.

Finde tekst

Eleverne skal lære at finde relevante tekster og billeder på nettet.

Undervisningen skal fokusere på udvikling af søgerelaterede læsestrategier i fuldtekstsøgning. Der skal arbejdes med både tekst- og billedsøgning og med brug af forskellige søgemaskiner og -metoder.

Forberedelse

Eleverne skal lære at identificere tekstens forskellige grafiske, skriftlige og billedlige elementer og redegøre for sammenhængen imellem dem. De skal endvidere lære at skelne imellem, hvad der er tekstens formål, og hvad der er deres eget formål med at læse teksten.

Undervisningen skal fokusere på at bestemme afsenderens formål med teksten. Formålet kommer bl.a. til udtryk via den måde, tekstens forskellige elementer præsenteres og kædes sammen. Ud fra dette vil eleverne fx kunne danne sig et indtryk af, om en tekst har til hensigt at beskrive noget relevant, fortælle en interessant historie eller overbevise om noget. De skal på

denne baggrund kunne overveje, om dette er relevant for det, de skal bruge teksten til.

Afkodning

Eleverne skal lære at læse morfologisk komplekse ord sikkert og hurtigt.

Undervisning skal have fokus på stadig at udvikle elevernes ordgenkendelse, således at de også kan læse både kendte og ukendte ord i fagtekster. På dette trin skal de umiddelbart kunne genkende hyppige morfemer i ord (både rod-morfemer, aflednings- og bøjningsmorfemer) og på den måde læse morfologisk komplekse ord sikkert og hurtigt. Det er det, som for alvor skal gøre deres læsning let og ubesværet, især når tekstens emne er velkendt.

Et godt pejlemærke er, at eleverne skal kunne stillelæse lette tekster for aldersgruppen flydende og med god forståelse med omkring 200 ord pr. minut. Tekster med et nyt indhold i relation til kendte emner skal de læse med omkring 140 ord pr. minut.

Sprogforståelse

Eleverne skal lære at identificere tekstens centrale ord og begreber, og de skal lære at udlede dele af ukendte ords betydning ud fra sammenhængen i teksten og ordenes betydningsdele.

Undervisningen skal fokusere på at udvikle elevernes opmærksomhed på tekstens centrale ord og begreber. De skal kunne udnytte fagord og begreber i fx overskrifter, billedtekster og faktabokse til at danne sig en idé om centrale emner og problemstillinger i teksten, som de skal have særlig opmærksomhed på under læsningen. Eleverne skal kunne udlede dele af ukendte ords betydning ud fra sammenhængen i teksten og ordenes betydnings-

dele. Det gør de bl.a. ved at bruge deres viden om tekstens centrale emne (fx overbegrebet), andre ord i teksten (fx eventuelle sammenligninger, modsætninger og underbegreber) og de ukendte ords betydningsdele (morfemer).

Tekstforståelse

Eleverne skal lære om de mest almindelige tekststrukturer, og de skal lære at anvende grafiske modeller som redskab til at skabe sig overblik over teksten.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i almindelige tekststrukturer som fx årsag/følge, problem/løsning, sammenligning/modsætning, helhed/beskrivelse, således at eleverne kan bruge strukturerne til at få overblik over, opsummere og sammenfatte tekster. Undervisningen skal tydeliggøre, hvordan grafiske

modeller kan anvendes som redskab til at skabe overblik over komplekse faglige fremstillinger eller problemstillinger.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan opdage egne forståelsesproblemer og anvende relevante strategier til at afhjælpe dem og få overblik over teksten.

Sammenhæng

Eleverne skal lære at vurdere tekstens udsagn og perspektiv og dens anvendelighed i forhold til læseformål.

Undervisningen skal fokusere på at finde tegn i teksten, som signaliserer noget om tekstens redelighed, troværdighed, dens omtale af personer og omstændigheder, således at eleverne på et sagligt grundlag kan vurdere tekstens anvendelighed.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Planlægning fokuserer på at få idéer og tilrettelægge fremstillingsprocesser.

Forberedelse fokuserer på at konkretisere idéer og udarbejde skitser til de færdige produkter.

Fremstilling fokuserer på at udarbejde forskellige typer tekster.

Respons fokuserer på at give og modtage respons ud fra givne kriterier.

Korrektur fokuserer på at kunne foretage korrektur på tegnsætning og stavning.

Præsentation og evaluering fokuserer på mundtlig fremlæggelse og revision af arbejdsproces og målsætning.

Planlægning

Eleverne skal lære at strukturere deres idéer og planlægge fremstillingen af en tekst.

Undervisningen skal fokusere på brug af redskaber til idéudvikling, som fx brainstorm, mindmaps og tankekort. Eleverne skal kunne planlægge fremstillingsprocessen og skitsere en arbejdsplan. En arbejdsplan indeholder fx fordeling af opgaver, indhold og tidsplan.

Forberedelse

Eleverne skal lære at beskrive forventninger til det endelige produkts form og indhold, inden de går i gang med selve tekstproduktionen.

Undervisningen skal fokusere på, hvordan et grundigt forarbejde til en tekstproduktion kan udarbejdes. Forarbejdet kan fx tage form af skitse, synopsis, disposition, manuskript, storyboard eller hypertekststruktur.

Fremstilling

Eleverne skal lære at arbejde med kommenterende og forklarende

fremstillingsformer både i tekst, lyd og billede.

Undervisningen skal fokusere på fremstilling af fagtekster og på skelnen mellem hensigterne med disse. Undervisningen skal tydeliggøre forskelle mellem kommenterende fremstillingsformer, hvor eleverne skal forholde sig til andre tekster eller temaer – og forklarende fremstillingsformer, hvor de forklarer, hvordan et fænomen hænger sammen. Undervisningen skal endvidere give eleverne erfaringer med udarbejdelse af dramatiske produkter, fx scener i et teaterstykke, dokumentariske produkter, fx en tv-dokumentar og interaktive produkter, fx hjemmesider.

Respons

Eleverne skal lære at lytte til andres respons og vurdere, hvilken respons de vil tage til sig og anvende til forbedring af egen tekst.

Undervisningen skal være præget af en konstruktiv responskultur, så alle eleverne kan og tør både give og modtage konstruktiv respons.

Eleverne skal kunne give respons i forhold til aftalte fokuspunkter.

Korrektur

Eleverne skal lære at anvende afsnit og sætte tegn med henblik på produktion af en korrekt tekst.

Undervisningen skal til stadighed understøtte elevernes arbejde med at udarbejde tekster, som mht. struktur, sprog og sætningsopbygning er næsten korrekte.

Præsentation og evaluering

Eleverne skal lære at præsentere deres produkter med fokus på modtagerne, og de skal lære at reflektere over egen arbejdsproces.

Undervisningen skal fokusere på, at det er modtageren og ikke afsenderen, som skal være i centrum ved en fremlæggelse. Evaluering af egne arbejdsprocesser bør være en integreret del i den daglige undervisning.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på at læse på, mellem og bag linjerne og at udtrykke en teksts stemning.

Undersøgelse fokuserer på at undersøge fortællerpositioner og tekstens rum og tid.

Fortolkning fokuserer på meddigtning af teksten og at finde motiv og tema.

Vurdering fokuserer på at anmelde tekster og sætte tekster i forhold til deres samtid.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i perspektiv til andre værker og teksters samtid.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal lære at læse indhold og budskab ind i tekster, som ikke direkte står på linjerne eller vises i filmen/billedet (læse med fordobling).

Undervisningen skal fokusere på det, der står "mellem linjerne". Når eleverne læser eller ser en tekst, skal de samtale om deres forståelse af, hvad teksten siger både på, mellem og bag linjerne. Eleverne skal arbejde medskabende med teksterne og udtrykke de stemninger, de oplever, fx ved at gengive dem med kroppen, med billeder, i ord, skulpturer og musikstykker.

Undersøgelse

Eleverne skal lære at bestemme fortællerpositioner (første person, tredje person), fortællersynsvinkel (alvidende og indre- og ydresyn) og tekstens rum og tid.

Undervisningen skal fokusere på, hvilken betydning valg af fortællerpositioner og fortællersynsvinkel har for fortællingen. I arbejdet med teksterne skal elevernes opmærksomhed desuden rettes

mod teksternes rumlige og tidslige opbygning og udvikling, således at eleverne kan bestemme, hvor og hvornår fortællingen foregår, og hvad det betyder for fortællingen.

Fortolkning

Eleverne skal lære at arbejde medskabende, og de skal kunne sammenfatte deres undersøgelse af teksten.

Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes undersøgelse af teksten, og med afsæt i denne igangsættes medskabende arbejde. Dette giver eleverne mulighed for at udtrykke deres forståelse af teksten. Til fortolkningen af en tekst hører en beskrivelse af, hvad teksten handler om (motiv), og hvad den drejer sig om (tema).

Vurdering

Eleverne skal lære at anmelde en tekst og forstå teksten i lyset af dens samtid.

Undervisningen skal give eleverne erfaringer med mange typer af anmeldelser, således at eleverne bliver fortrolige med genren. De

skal både kunne skrive en anmeldelse og vurdere kvaliteten af andres anmeldelser. Undersøgelse, fortolkning og vurdering af tekstens tema kan tilsammen bidrage til at forstå teksten i relation til den tid, den er produceret i.

Perspektivering

Eleverne skal lære at sammenligne tekster med hinanden og at forstå tekster i relation til samtiden og historiske og kulturelle perioder.

Undervisningen skal fokusere på intertekstualitet, hvor forfattere inspirerer hinanden, samt på historiske og kulturelle perioders særtræk.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på frie, formaliserede og styrede samtaleformer.

Krop og drama fokuserer på oplæsning, mundtlig fremlæggelse og dramatiseringer.

It og kommunikation fokuserer på fordele og ulemper ved at kommunikere via nettet.

Sprog og kultur fokuserer på de nordiske sprog og på samspil mellem sprog og kultur.

Sproglig bevidsthed fokuserer på, hvordan sprog fra forskellige lande påvirker hinanden, og hvordan en kommunikation foregår.

Dialog

Eleverne skal lære at påtage sig forskellige roller i samtaler og debatter.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at eksperimentere med forskellige roller både i samtalesituationer, fx i socialt samvær i skolen og i en interviewsituation, samt i debatter, som fx mødeleder, referent, paneldebatdeltager eller spørger.

Krop og drama

Eleverne skal lære at beherske oplæsningens kropslige og retoriske muligheder.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at arbejde med teater og drama og derigennem få erfaringer med at skabe en fælles fortælling på baggrund af eget eller andres manuskript, koreografi og scenografi.

It og kommunikation

Eleverne skal lære at vurdere, hvilke konsekvenser deres ytringer på nettet eller i samvær med andre har og kan få.

Undervisningen skal præges af god kommunikation og give eleverne erfaringer med at kommunikere om såvel sociale som saglige forhold. Undervisningen skal desuden give eleverne erfaring med og viden om videndeling og samarbejde på nettet, fx i form af bidrag i blogs, diskussion i fora og fælles fremstilling af produkter.

Sprog og kultur

Eleverne skal lære at kommunikere i situationer, hvor deltagerne taler forskellige sprog eller forskellige typer og grader af dansk eller af norsk og svensk.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at udvikle strategier til at kommunikere i situationer, hvor deltagerne taler sproget på forskellig vis, eller hvor de taler forskellige beslægtede, men ikke umiddelbart forståelige sprog. Strategierne kan fx bestå i at afprøve andre ord, anvende gestik og blande sprog.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal lære om sprogets historie og om kommunikationsmodeller.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at undersøge og iagttage, hvordan dansk er forbundet med de sprog, de kender, fx norsk, svensk, engelsk, tysk og fransk eller andre sprog, der er til stede i klassen. Undervisningen skal også give eleverne mulighed for at undersøge, iagttage og analysere kommunikationssituationer, de selv indgår i. Det kan fx være situationer i hjemmet, i skolen, på nettet eller i medierne.

4. trinforløb for 7. - 9. klassetrin

De forskellige danskfaglige dimensioner integreres i arbejdet med sprog og alle typer tekster. Bearbejdelsen af oplevelser og erfaringer skal i stigende grad støttes af analytisk virksomhed, der fører frem mod, at eleverne kan diskutere, reflektere og vurdere.

Genarbejdet skal stå centralt, og eleverne skal arbejde med at kunne genkende, fortolke og reproducere de forskellige genrer både i de skriftlige, mundtlige og multimodale tekster.

Elevernes læse- og fremstillingserfaringer samler sig i

dette forløb, og de udvikler et fagligt begrebsapparat til at karakterisere, sammenligne, reflektere over og diskutere sprog og tekster. De skal arbejde videre med systematiske undersøgelser af faglige og æstetiske tekster.

Eleverne skal endvidere udvikle kommunikative kompetencer og forene deres forståelser af kompetenceområderne i refleksioner over kultur, identitet og sprog.

Elevernes tilegnelse af et varieret og sikkert ord- og begrebsforråd står fortsat centralt, og færdigheder i at læse, skrive og stave konsolideres. Eleverne skal blive

i stand til at læse mere og mere omfangsrige tekster, og der skal fortsat arbejdes med at fastholde og udbygge læselyst og læsevaner.

Eleverne skal læse og skrive tekster, som er stadigt mere komplekse og flertydige, og som kan lægge op til forskellige fortolkninger. Eleverne skal kunne fremstille større multimodale tekster, og de skal kunne begrunde deres fortolkninger med udgangspunkt i teksters udsagn.

Målet er, at eleverne skal udvikle en analytisk, fortolkende og kritisk bevidsthed over for tekster.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på kildekritisk søgning og faser i søgning.

Forberedelse fokuserer på elevernes overvejelser over, hvordan teksten skal læses.

Afkodning fokuserer på læsning af komplekse og lånte ord og regulering af læsehastighed.

Sprogforståelse fokuserer på sproglige virkemidler og ordenes betydning i en given kontekst.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes sammenhængende og detaljerede tekstforståelse.

Sammenhæng fokuserer på sammenhæng mellem tekst og kontekst og kritisk vurdering af en tekst.

Finde tekst

Eleverne skal lære selvstændigt at gennemføre en målrettet og kritisk informationssøgning.

Undervisningen skal fokusere på at udvikle hensigtsmæssige søgestrategier, som indeholder: At opstille et søgeformål, udvælge

steder at søge, udarbejde søgeord, læse søgeresultatsider, vurdere de udvalgte steds egnethed og finde frem til de konkrete informationer. Undervisningen skal skærpe elevernes kildekritiske opmærksomhed på tekstforfatterens forudsætninger, interesser og mål, herunder bevidstheden om

at både eksperter og almindelige brugere kan komme med udsagn på nettet.

Forberedelse

Eleverne skal lære selvstændigt at afgøre, hvordan tekster skal læses i lyset af genre, viden om afsender- og modtagerforhold, erfaringer fra

tekst- og informationssøgning og tekstens opbygning og indhold.

Undervisningen skal styrke elevernes kompetencer til at kunne identificere de forskellige grafiske, skriftlige og billedlige elementer, som tekster består af og sammenhængen imellem dem. Der skal arbejdes med at genkende forskellige teksters genre og med at afstemme læsningen i forhold til centrale genretræk. Målet er, at eleverne selv kan gøre sig disse overvejelser.

Afkodning

Eleverne skal lære at læse komplekse danske ord og lånte ord ved at anvende deres viden om danske og udenlandske aflednings- og bøjningsmorfer.

Undervisningen skal sætte fokus på, at eleverne afpasser deres læsetempo efter tekstens sproglige og indholdsmæssige sværhedsgrad, så de fx sætter tempoet ned, når de læser afsnit med mange ord, de ikke umiddelbart kan genkende, og så de hurtigt skimmer dele af teksten, som ikke er vigtige eller blot er lette at forstå.

Et godt pejlemærke er, at eleverne kan læse lette tekster for aldersgruppen flydende med god forståelse med omkring 250 ord pr. minut og tekster med nyt fagligt indhold med omkring 170 ord pr. minut.

Sprogforståelse

Eleverne skal lære at analysere tekstens ordvalg i sammenhæng med tekstens genre, indhold og situation.

Undervisningen skal fokusere på forståelse af sproglige virkemidler fx ved analyse af ordvalget i en reklame, et læserbrev, en blog eller en kronik. Der skal arbejdes med identifikation af direkte og indirekte udtryk for holdninger, værdiladning, metaforer, sammenligninger og andre stilistiske træk, så eleverne kan adskille et emne fra den sproglige fremstilling af det. Det kan fx være at finde andre betegnelser for værdiladede ord som fx "fjumreår" ("dannelsesår") og "integration" ("ophør af særlige hensyn").

Undervisningen skal også fokusere på genkendelse og forståelse af ordvalg i formelle tekster som fx kontrakter, aftaler, vedtægter, officielle breve, ansøgninger, dagsordner, referater, formularer og spørgeskemaer, og eleverne skal gøre erfaringer med at udtrykke samme indhold i hverdagssprog.

Tekstforståelse

Eleverne skal lære at vurdere, hvilket perspektiv en tekst har på et emne. De skal kunne vurdere og forklare forskelle og ligheder mellem tekster i forhold til fx fremstillingsformer, holdninger, og argumenter.

Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne arbejder systematisk med analyse af teksters indhold, struktur, formål og kommunikationssituation og derved opnår en sammenhængende og detaljeret forståelse af det, de læser.

I undervisningen skal grafiske modeller indgå som redskab til at skabe overblik over komplekse faglige fremstillinger eller problemstillinger. Det kan være en rækkefølge af begivenheder, som ikke er fremstillet kronologisk eller en kompliceret og detaljeret beskrivelse af en udvikling eller en diskussion.

Sammenhæng

Eleverne skal lære at analysere og kritisk vurdere og forholde sig til teksters udsagn set i relation til konteksten.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at vurdere teksters troværdighed, og om de indeholder relevant, tilstrækkelig og overskuelig information i den givne sammenhæng. Med udgangspunkt i sammenfatningen af tekster arbejdes der med metoder til at opstille scenarier; dvs. forudsige, hvordan situationer beskrevet i tekster kan udvikle sig.

Fremstilling

Kompetenceområdet fremstilling omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Planlægning fokuserer på at tilrettelægge proces fra idé til færdigt produkt, selvstændigt eller sammen med andre.

Forberedelse fokuserer på at indsamle oplysninger, disponere indholdet og forberede en produktion.

Fremstilling fokuserer på at udarbejde alle typer tekster varieret og målrettet.

Respons fokuserer på at give og modtage respons ud fra form, sproglig stil og genretræk.

Korrektur fokuserer på at kunne foretage korrektur på formelle fejl og layout.

Præsentation og evaluering fokuserer på formidlingsform, PR, lancering og målsætning for nye processer.

Planlægning

Eleverne skal lære at vælge relevante opgavetyper og arbejdsmåder i forhold til opgavens karakter og relevante deadlines. De skal endvidere lære at tilrettelægge en proces på baggrund af en problemformulering og bruge planlægningsværktøjer til at overskue og forudse fremstillingsprocessen.

Undervisningen skal have fokus på at udvikle problemformuleringer og at få overblik over den samlede fremstillingsproces fra idé til færdigt produkt. Opgavetyper kan fx være essay, reportage og projektopgave. Planlægning hænger nøje sammen med forberedelsen af fremstillingen.

Forberedelse

Eleverne skal lære at konkretisere idéer ved at interviewe, observere og researche. Eleverne skal også kunne tage stilling til, hvilke elementer der understøtter formålet med produktionen i form af billede, lyd, tekst og grafik.

Undervisningen skal fokusere på at fastholde idéer ved at skitsere og disponere stoffet og begynde på udkast til produktet.

Fremstilling

Eleverne skal lære at fremstille sammenhængende tekster i forskellige genrer og stilarter.

Undervisningen skal give eleverne erfaringer med at udarbejde opinionstekster, fx læserbreve og diskussionsoplæg, og arbejde med argumenterende fremstillingsformer. Der skal også arbejdes med ekspressive, jeg-orienterede tekster, fx klummer, erindringer, blog, dagbog, selvpræsentation m.v., hvor eleverne filosoferer, funderer og tænker over egen situation, udvikling, egne tanker og forestillinger.

I undervisningen skal eleverne møde en variation af opgavetyper, således at eleverne kan fremstille tekster til forskellige modtagergrupper. I arbejdet med større multimodale produktioner skal der være fokus på efterproduktion i form af at bearbejde materialet; udvælge, sortere, redigere og fx arbejde med billedredigering, underlægningsmusik og lydefekter.

Respons

Eleverne skal lære at give skriver- og læserorienteret respons. Her skelnes mellem at give respons på skriverens intention med teksten (skriverorienteret respons) og tekstens virkning på en læser (læserorienteret respons).

Undervisningen skal fokusere på, at sproget gøres til genstand for fælles opmærksomhed i klassen både i de tekster, der læses, og i

de tekster eleverne udarbejder. Eksperimenter med sproglig variation og præcision, ordforråd eller sætningsopbygning skal skærpe og udvikle det sikre, forståelige, klare og varierede sprog. Eleverne skal arbejde med opmærksomhed på genre, sprog, struktur og indhold.

Korrektur

Eleverne skal lære at læse korrektur på egne og andres tekster.

Undervisningen skal fokusere på at registrere, markere og korrigere fejl i tekster, som nu har et mere varieret og nuanceret ordvalg med flere fremmedord og en mere kompliceret sætningsopbygning. Korrekturlæsningen skal rettes mod korrekt sprogbrug, stavning, tegnsætning, typografi og layout.

Opmærksomhedspunkt: Eleven kan foretage basal korrektur på sprog, stavning, tegnsætning og layout.

Præsentation og evaluering

Eleverne skal lære at præsentere og lancere større produktioner, såvel skriftlige, mundtlige som multimodale, herunder også at kunne modtage kritik fra andre.

Undervisningen skal fokusere på formidling og vurdering af elevernes egne produkter, valg af evalueringsmetoder og gennemførelse af evalueringer på baggrund af disse metoder. På baggrund

heraf skal de kunne opstille mål for fremtidige fremstillingsprocesser og produkter.

Fortolkning

Kompetenceområdet fortolkning omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Oplevelse og indlevelse fokuserer på æstetisk sprogbrug, fortællestrukturer, kompositioner og fortolkningsorienterede læsestrategier.

Undersøgelse fokuserer på systematisk at undersøge genre, sprog, symbolik, forfatter, værk, fortæller og fortællerpålidelighed ved hjælp af analysemetoder og forståelsesstrategier.

Fortolkning fokuserer på identitetsfremstillinger, flertydige fortolkninger og bud på sammenfatning af fortolkningsarbejdet.

Vurdering fokuserer på at vurdere tekst ved at se på form, forskellige fortolkninger og kvalitet.

Perspektivering fokuserer på at sætte tekster i perspektiv til aktuelle problemstillinger, litterær og kulturel tradition, litteraturhistorisk læsning, Dansk litteraturs kanon og fremtidsperspektiver.

Oplevelse og indlevelse

Eleverne skal lære produktivt at omsætte egne oplevelser og sansninger i æstetisk sprog og reflekteret indleve sig i teksters univers som grundlag for fortolkning.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at arbejde med komplekse tekster, der ofte er kendetegnet ved at iscenesætte flere stemmer, udfolde komplicerede tidslige og fortællermæssige forløb og ved at skabe samspil mellem sproglig form på flere planer.

Undersøgelse

Eleverne skal lære at arbejde med systematisk analyse af tekster, som leder frem mod en samlet fortolkning.

Undervisningen skal have fokus på, at undersøgende arbejde skal bygge på de spørgsmål og den undren, der er opstået i elevernes

oplevelse og indlevelse i teksten. Der arbejdes med komplekse tekster, som har flertydige udsagn. I analysen er der bl.a. fokus på fortællerpålidelighed, dvs. om man kan stole på fortælleren.

Fortolkning

Eleverne skal lære at samle undersøgelser af tekster i én eller flere fortolkninger.

Undervisningen skal være præget af, at fortolkninger af tekster kan formulere flere perspektiver, uden at der er et facit. Teksterne kan tematisere det uafklarede, det uforståelige og det fremmedartede, og heri kan eleverne finde andre måder at anskue verden på, end de selv gør. Identitet er et centralt spørgsmål i elevernes eget liv, og i arbejdet med fortolkning vil der i vid udstrækning være fokus på selvformstilling og identitetsdannelse – også i relation til den måde identitet udfoldes på i sociale medier.

Vurdering

Eleverne skal lære at diskutere egne og andres fortolkninger og vurderinger af både form og udsagn af tekster.

Undervisningen skal have fokus på, at vurderinger skal tage udgangspunkt i egne velbegrundede opfattelser, erfaringer og holdninger og skal bygge på tekstnære betragtninger.

Perspektivering

Eleverne skal lære at se teksten i en større sammenhæng og forholde sig til aktuelle problemstillinger på baggrund af arbejdet med teksten.

Undervisningen skal have fokus på, at de samme temaer og problemstillinger kan iagttages i både nyere og ældre tekster og i forskellige teksttyper fra samme tidsperiode. Perspektiveringen vil derfor bidrage til, at eleverne udvikler historisk og kulturel bevidsthed.

Kommunikation

Kompetenceområdet kommunikation omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Dialog fokuserer på at kunne argumentere og informere i samtaler, at kunne analysere en samtale og at kunne samtale på en demokratisk måde.

Krop og drama fokuserer på at kunne bruge krop og stemme tilpasset situationen og at kunne aflæse andres kropssprog.

It og kommunikation fokuserer på bevidst og kritisk at kunne bruge nettet.

Sprog og kultur fokuserer på at kommunikere med bevidsthed om samspillet mellem sprog, kultur og normer.

Sproglig bevidsthed fokuserer på, hvordan sprog påvirker holdninger og forestillinger, og hvordan det kan varieres og have forskellige funktioner.

Dialog

Eleverne skal lære at argumentere og informere.

Undervisningen skal have fokus på, at eleverne skal kunne analysere deres egen og andres kommunikation med henblik på at udvikle kompetence til deltagelse i demokratisk dialog.

Krop og drama

Eleverne skal lære bevidst at anvende kropssprog og stemmeføring i forhold til den givne situation, og de skal kunne analysere eget og andres kropssprog i kontekst.

Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne bevidstgøres om, hvordan kropssproget udsender forskellige signaler og dermed udtrykker identitet.

It og kommunikation

Eleverne skal lære, hvordan udvikling og brug af teknologier medvirker til at sætte rammerne for deres eget liv og fællesskabet.

Undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne skal inddrage deres egne erfaringer med sociale medier og digital kommunikation,

fx formidling af billeder, fortællinger om andre og samtaler online. På baggrund heraf diskuteres etiske problemstillinger. Eleverne skal gøre erfaringer med en bred vifte af produktions- og kommunikationsredskaber og diskutere fordele og ulemper, så de bliver i stand til at vurdere og vælge anvendeligheden af forskellige teknologier i den givne situation.

Sprog og kultur

Eleverne skal lære at udvikle deres kommunikative kompetencer gennem kommunikation og samarbejde på tværs af kulturer og grænser.

Undervisningen skal have fokus på, at eleverne skal bevidstgøres om, hvordan sproglige udtryk virker forskelligt i forskellige situationer. Herunder skal de have opmærksomhed på høflighed, ironi, humor, tabuer og autoritetsrelationer og diskutere fordomme og generaliseringer.

Sproglig bevidsthed

Eleverne skal lære at karakterisere sammenhængen mellem sprog og sprogbrug i forskellige situationer.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at undersøge, iagttagelse og afprøve, hvordan man gennem ordvalg, fx brug af metaforer og henvisningsord (deiksis), skaber en forestilling om, hvordan noget hænger sammen. Undervisningen skal også have fokus på, hvordan eleverne selv og andre giver udtryk for en holdning både eksplicit, når man fx siger "jeg synes", og implicit gennem ordvalg og ved brug af modalverber og -adverbier, fx "jeg kan desværre ikke deltage".

It og medier

It spiller en væsentlig rolle i danskfaget både som indhold og som redskab.

It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som kritisk undersøger

Eleverne skal under kompetenceområdet læsning arbejde med at være kritiske undersøgere. Eleverne skal lære at søge og indsamle information og kritisk tage stilling til informationerne. Der er også fokus på læsning af multimodale tekster, som ofte er interaktive og hypertextforbundne.

Eleven som analyserende modtager

Under kompetenceområdet fortolkning skal eleverne lære at anvende it til fx at analysere æstetiske teksters ordvalg med ordskyer, at fremdrage sammen-

hænge i teksten med mindmaps og at dramatisere æstetiske tekster med video.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Under kompetenceområdet fremstilling skal eleverne lære at anvende it som et redskab til idéudvikling, produktion, revision, deling, kommunikation om og præsentation af multimodale tekster.

Eleven som ansvarlig deltager

Under kompetenceområdet kommunikation skal eleverne lære at forholde sig til livet i netværks-samfundet. Bl.a. med fokus på

at blive bedre i stand til at indgå i ansigtsløs kommunikation, fx på sms, sociale netværk og i samarbejdsforum, på at blive bedre i stand til at samarbejde via internettet og på at forholde sig til sine digitale fodspor.

I alle områderne bliver it desuden brugt til at understøtte samarbejde i form af planlægningsværktøjer og værktøjer til strukturering og organisering. It anvendes også til kommunikation og faglige input i form af fx interaktive assistenter.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab står centralt i arbejdet med æstetiske tekster og i egenproduktion af æstetiske, faglige og praktiske tekster.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Inden for kompetenceområdet fortolkning arbejdes med elevernes omverdensforståelse. Eleverne skal få indblik i egne og andre menneskers livsforhold, livsopfattelser og livsfilosofier i et historisk og fremtidigt perspektiv. Dette kan fx ske i arbejdet med at sætte tekster i relation til aktuelle problemstillinger.

I kompetenceområdet fremstilling skal eleverne udvikle kreativitet og handlekompetence. Eleverne skal arbejde med at igangsætte og gennemføre undersøgelsesprocesser og udfolde idéer til løsning af problemer igennem kreative og innovative processer. Eleverne skal arbejde med at opstille visioner og scenarier for nye måder, som

den nære og fjernere verden kan indrettes på. I arbejdet med kompetenceområdet fremstilling er fokus på, hvordan eleverne kan skabe, præsentere og lancere produkter, som har en værdi for andre.

Opmærksomhedspunkter

Opmærksomhedspunkter er en beskrivelse af det forventede beherskelsesniveau af grundlæggende færdigheder i udvalgte mål, som er en forudsætning for, at eleven kan få tilstrækkeligt udbytte af de efterfølgende klassetrin og alle fag.

Læreren skal være særligt opmærksom på, om eleven opnår grundlæggende viden og færdigheder. Opmærksomhedspunkterne skal danne et naturligt grundlag for den løbende dialog mellem lærer og skoleledelse om, hvordan

skolens samlede beredskab kan støtte op om eleven læring fremadrettet med henblik på, at eleven opnår grundlæggende viden og færdigheder.